

La historiografia medieval sintetitzada i a debat

per Tomàs Martínez Romero

Stefano Maria Cingolani, **La memòria dels reis. Les quatre grans cròniques i la historiografia catalana, des del segle X fins al XIV.** Editorial Base, Barcelona, 2007.

Més enllà de les pompes i els fastos per la celebració del centenari de qualsevol obra o personatge destacable, necessaris i pertinents, aquests tipus d'esdeveniments han de tenir una repercussió menys fugissera en el camp de l'erudició-recerca i en l'alta difusió. Això ha de valer per al vuitè centenari del naixement de Jaume I (1208-1276) que celebrem enguany,

de la mateixa manera que valgué, en altres moments, per als del *Tirant lo Blanc*, Corella o Metge, que van tenir –en diferents nivells i no sempre amb un suport institucional satisfactori– eco en papers circumstancials però també en edicions i reedicions i en la investigació més especialitzada. En general, cada celebració ha generat un espai apte per a la mirada crítica, per a la revisió d'afirmacions i també per a la posada al dia de materials destinats a lectors cultes no necessàriament especialitzats. En aquest context, sembla raonable encarregar –encara que admet que pot ser discutible i sempre hi pot haver excepcions– la redacció de síntesis realment innovadores a l'especialista en el tema o a algú amb la predisposició i les lectures adequades. D'aquesta manera ens evitarem la cobdícia dels professionals dels centenaris, acostumats a repetir allò dit per altri quatre dècades abans i sense cap preparació específica. És evident que això és més un desig que una realitat, i que ja han aparegut i apareixeran volums de tota mena al llarg d'aquest any «jaumí», dedicats al personatge, als seus actes o la seva «crònica», el *Llibre dels fets*. Anticipant-se a l'efemèride i amb el suficient distanciament cronològic i conceptual, l'autor de *La memòria dels reis* aspira a sintetitzar les ultimíssimes aportacions referides a les «cròniques», a la historiografia catalana medieval (en bona part signades per ell mateix), sense renunciar per

això a la inclusió de perspectives i suggeriments nous i a la utilització dels materials documentals, bibliogràfics i erudits indispensables.

Stefano M. Cingolani no és cap desconegut entre els medievalistes catalans i italians. El 1995 ja havia publicat un llibre important sobre la història dels longobards, el qual han seguit llibres i estudis sobre Joan Roís de Corella, sobre Bernat Metge, sobre la difusió de la literatura d'entreteniment als segles XIV i XV, sobre moltes altres qüestions. Ja fa alguns anys, però, que la historiografia catalana medieval ocupava un lloc central en les seves preocupacions intel·lectuals. Per tant, hom podia preveure que més tard o més d'hora acabaria per treure al carrer volums sobre aquesta temàtica amb dades, documents i textos, i sobretot reflexions, anàlisis i interpretacions sistemàtiques, amb la voluntat d'oferir i d'oferir-se una idea cabal dels processos i dels objectius que menaren els redactors de les cròniques a escriure allò que escriueren. Per fer això, s'havia de demanar quins en foren els impulsos inicials (manifestos i no manifests), quina fou la selecció de materials i quina l'estratègia per a elaborar-los, quines devien ser les línies i les fòbies dels autors i, a l'últim, quin objectiu pràctic havia de tenir el producte final sobre el/s destinatari/s i sobre els potencials lectors. És clar que les pretensions de Cingolani van molt més enllà d'una visió estricta-

ment històrica o bàsicament filològica i literària. La preparació de l'autor permet l'estudi transversal i multidisciplinari, enfocaments i interpretacions diverses, d'acord o no amb allò que la tradició crítica anterior havia establert com a «lectura».

El títol del llibre no descriu tot el que conté. Molt possiblement ha estat estratègia editorial el fet de destacar en portada *Les quatre grans cròniques* i deixar per a l'interior la continuació del títol: *la historiografia catalana, des del segle X fins al XIV*, que s'adiu molt millor amb les pàgines que segueixen. Sigui com sigui, el volum s'estructura en quatre actes cadascun dels quals correspon a una de les que tradicionalment coneixem com «quatre grans cròniques». Enmig dels actes s'intercalen tres interludis, que serveixen per a parlar de les obres historiogràfiques que es redactaren entre cadascuna de les «grans». Al Preludi, Cingolani ens parla de la tradició d'escriptura historiogràfica lligada als comtats de la Marca Hispànica i als comtes de Barcelona, de les *Gesta comitum* com a primer text historiogràfic narratiu a Catalunya i de la importància decisiva de l'obra de Rodrigo Jiménez de Rada en la revisió de les *Gesta* i en la configuració del *Llibre dels fets* de Jaume I. Efectivament, com llegim a l'acte primer, al *Llibre* hi ha la voluntat de Jaume de col·locar el seu regnat en la cadena historiogràfica tradicional (i no com un apèndix, tal com era tractat per Jiménez de Rada) i d'afirmar el seu alt valor com a nou fundador del reialme. Tot i la responsabilitat del rei a l'hora de dictar el *Llibre*, hi trobem la voluntat de generar un volum escrit i, per això, malgrat l'expressió oral, s'hi detecta una planificació des del començament i una preocupació per l'estètica literària. En contra del que hom admetia, Cingolani defensa la difusió immediata del *Llibre*, fet que explicaria que l'hagués utilitzat el redactor del *Libre dels reis*, primera crònica escrita durant el regnat de Pere II, a la qual es dedica el primer interludi. Ja a l'acte segon, es parla

de les dues redaccions del *Llibre del rei En Pere*, la crònica redactada per Bernat Desclot, tot resumint les conegudes tesis i aportacions recollides extensament en un altre llibre de l'autor (*Historiografia, propaganda i comunicació. Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva Crònica*, IEC, Barcelona, 2006). Després de Desclot, trobem la *Crònica del rei En Pere*, atribuïble a Galceran de Tous, la versió definitiva de les *Gesta* i la versió llatina del *Llibre dels fets* a cura de Pere Marsili. A totes tres obres dedica Cingolani un espai al segon interludi. Personalment, hi destacaria el fet que, en aquesta època, entre els segles XIII i XIV, culminen una sèrie de vies historiogràfiques obertes amb les inicials *Gesta* i el personalíssim *Llibre* de Jaume I, obres que són precedents necessaris d'una història d'abast general com la *Crònica de sant Joan de la Penya* i d'una no menys personal *Crònica* de Muntaner (a les quals es dedica espai a l'acte tercer i al tercer interludi, respectivament). L'acte quart, i final, és dedicat íntegrament al *Llibre* de Pere III el Cerimoniós. Tot i que el rei devia tenir molt clar que la seva obra –a causa del disseny i de la llengua emprada– era un producte de consum intern, el *Llibre* és una «obra de gran maduresa, de tècnica rigorosa i consciència historiogràfica», «escrita amb un estil ric, clar i entenedor», com diu Cingolani i convé remarcar ací per fer honor al treball de composició controlat pel rei mateix.

L'entrada de Cingolani en l'escena de la investigació historiogràfica ha provocat sobretot –però no sols– el plantejament de qüestions noves i el replantejament d'antigues, amb l'aportació d'una lectura interpretativa capaç de generar debat científic. Diguem-ne que l'edifici construït per figures eminents com Coll i Alentorn o Ferran Soldevila ha sofert una remodelació profunda que no lleva mèrit als arquitectes inicials. La necessitat o no de la remodelació és allò que pertoca analitzar en un futur immediat, encara que sembla que almenys una de parcial sí que calia.

TEXTOS I ESTUDIS
DE CULTURA CATALANA

El primer liberalisme a Mallorca.

Els debats polítics en
el setmanari de la
Societat Econòmica
Mallorquina d'Amics
del País i a la premsa
diària de Palma,
1779-1814

Valentí Valenciano

NOVETAT

El primer liberalisme a Mallorca

VALENTÍ VALENCIANO I LÓPEZ

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

En l'època de la guerra del Francès, Mallorca té una gran riquesa de diaris i publicacions. Aquest treball defineix algunes variables qualitatives fàcils d'avaluar, i mostra com no hi ha un distanciament tan allunyat entre la mentalitat política mallorquina i la de la resta d'Espanya i Europa.

Publicacions de l'Abadia
de Montserrat

comanda@pamsa.cat
www.pamsa.cat